

Posudek vedoucího práce

Tomáš Uher, Od radikalismu k reformismu. Utváření představ o třídě ve druhé generaci představitelů českého dělnického hnutí, 1890 – 1914. Diplomová práce (DP). Ústav hospodářských a sociálních dějin UK FF 2017, 112 s.; z toho s. 95 – 112 = přílohy.

Kolega Uher již napsal v mém semináři a následně obhájil tuším jako „velmi dobrou“ svou bakalářskou práci (BP) *Pohled dělnických vůdců na vývoj dělnického hnutí v českých zemích 1870 – 1890* (2015). V jejím posudku jsem konstatoval, že se „soustředil na vydané paměti takřečených průkopníků dělnického hnutí v jeho „perzekuční“ fázi. Ty potom podroboval kulturně antropologické analýze s důrazem na formativní zážitky, které je přivedly mezi představitele sociální demokracie. V tomto směru má jeho text z pochopitelných důvodů své rezervy. Pro absolventa bakalářského studia historie je totiž vsutku nesnadné pracovat zvláště s těmi nuancemi identitního ohraničování se, které zůstávají tak říkajíc mezi řádky. Nejsou proto v užitých pramenech explicitně pojmenovány. Skrývají se též za marginálními detaily, u nichž není na první pohled zřejmé, do jaké míry je lze považovat za mentálně či motivačně paradigmatické. Týkají se vesměs zcela konkrétních individuálních i kolektivních zkušeností, díky nimž autoři memoárů dospívali k názoru, kdo jsme to vlastně „my“ a kdo jsou to vlastně „oni“.“

Svůj celkový názor jsem tehdy shrnul do formulace, že problémy této BP „spatřuji především ve výraznější konceptuální reflexi sledované problematiky a v soustavnosti provedených analýz. Kladně hodnotím nelíčenou [autorskou] opravdovost i rozsah textu této BP“. Diplomová práce Tomáše Uhra se od té bakalářské liší zejména v tom, že je časově posunuta k druhé generaci představitelů českého dělnického hnutí a zejména pak v tom, že v ní věnoval

značnou pozornost konceptualizaci svého tématu. Jeho přístup se opírá o poměrně četné historiografické inspirace, jimž věnoval více než 30 úvodních stran své DP a které potom ve značné míře vstupují i do jeho vlastního výkladu. Za klíčové přitom považuje konstrukce genderu, vztahu k náboženství a pojetí třídy v tehdejší dělnickém hnutí, resp. v textech, které mu tyto vztahy reprezentují. Z teoretického a metodologického hlediska jsou pro kolegu Uhra důležité pojmy *imagined community* u Benedicta Andersona a sociálního pole, kulturních preferencí a různých druhů seberealizačního kapitálu u Pierra Bourdieua; ve stejné, ne – li větší míře pak jde o anglosaské *gender studies*.

Se zvláštní oblibou pak cituje publikaci (resp. sborník): *Lex Herma van Voss, Marcel van Linden (eds.), Class and Other Identities: Gender, Religion and Ethnicity in the Writing of the European Labor Historiography (2002)*, jejíž přístupy často kombinuje se svým vlastním výzkumem. Jistým problémem tohoto pojetí je skutečnost, že vlastní výzkum původních historických pramenů se na řadě míst této DP stává jen komplementární záležitostí ve vztahu k dominantním konceptuálním vlivům. V 2. kapitole, jež věnována genderu, autor klade po mém soudu příliš velký důraz na tradiční konstrukce maskulinity a feminity přetrvávající v českém dělnickém hnutí, aniž by bral v potaz, že po r. 1900 i zde dochází ke zřejmým názorovým posunům (srv. s. 50 a 85 ann.), v nichž jejich představitelky akcentují osvobození ženy od mužské nadvlády i v dělnickém prostředí, jak jsme svědky např. u Lily Braunové, Anny Malé, které se soustřeďují na svět ženské dělnické práce a Louisy Landové – Štychové, jíž jde především o osvobození ženy od nechtěného těhotenství prostřednictvím antikoncepce.¹

Poněkud torzovitým dojmem působí 4. kapitola o „Představách o třídě na příkladech stávek, pouličních nepokojů a oslav svátku práce“ (s. 69 – 84), v níž mj. postrádám odkazy na práce Jiřího Matějčka, Jany Macháčové a Stanislava

¹ K tomu srv. alespoň Lily Braunová, *Ženská otázka, její dějinný vývoj a její hospodářská stránka*. Praha 1902 a edici *Ženy na stráž! České feministické myšlení 19. a 20. století*, eds. Marie Bahenská ad., Praha 2010.

Knoba. K tomu dodávám, že pojmy (dělnické) třídy se utvářely na více úrovních, tj. nejen na těch, které bere autor v úvahu. Mezi nimi mohlo docházet k synergickému efektu, mohly být i paralelní, či se mohly vzájemně vylučovat. Zároveň si lze položit otázku, do jaké míry je možno chápat pojem třídy jako fundamentální, resp. všudypřítomnou kategorii sociálních dějin a do jaké míry je reakcí na situace, v nichž se člověk ve svých vztazích k jiným lidem nachází; jinými slovy, zda se dělníci ve všech či alespoň ve většině z nich považovali za příslušníky stejné třídy. V souvislosti s tím je třeba vzít rovněž v úvahu, že na utváření pojmu dělnické třídy mají vliv nejen každodenní zkušenosti se sociálními nerovnostmi, politickými a odborářskými programy a praxemi, nýbrž že to mohou také být i další faktory: společné dělnické nemocenské a úrazové pojištění, intelektuální diskurzy o sociální otázce, ať již byly marxistické či nemarxistické a oficiální statistika dělnické práce, životní úrovně a stávek (viz iniciativy Victora Mataji po r. 1898). V této souvislosti nezapomeňme ani na „svůdnost“ kapitalistického konzumismu, která začala od 90. let 19. století ovlivňovat mentalitu dělnických vrstev i v českých zemích.

Vážím si toho, že pan Tomáš Uher prošel vývojem směřujícím k intelektuálnímu vyzrání, na druhé straně se však domnívám, že pramenné analýzy by bylo v jeho diplomové práci třeba rozšířit a prohloubit, ***hodnotím ji tedy spíše jako velmi dobrou než dobrou a doporučuji ji k úspěšné obhajobě.***

Praha 11. 6. 2017

Prof. PhDr. Jiří Štaif, CSc.

